

**JINSLARNING MIKROMINERALOGIK, MIKROFAUNA VA
SPORAGULCHANGLI TAHLILI****J.Sh. Rabbimov¹****T.T. Temirov²**

1- QarMII “Foydali qazilmalar geologiyasi va razvedkasi” kafedrasida assistenti

2- QarMII “Foydali qazilmalar geologiyasi va razvedkasi” kafedrasida 1-kurs talabasi

E-mail: rabbimov1933@gmail.com

Telefon: +99899-064-06-38

+99893-987-77-80

Annotatsiya. Quduqlar kesimini mikrofaunalar ma'lumotlari bo'yicha o'rganish amaliyotda keng qo'llaniladi. Mikrofaunani jinsdan ajratib olish uchun namuna maydalanib, yuvilib, quritiladi, so'ng lupali binokulyarda tekshiriladi. Sporalar majmuasini hamda gulchangini va ularning foizdagi nisbatini o'rganilayotgan yotqiziqqlar hosil bo'lgan zamonda yashagan o'simliklarning taxminiy tarkibini tadqiq qilish orqali aniqlash mumkin.

Kalit so'zlar: Granulometrik tahlil, piroksenlar, granat, burg'ilash eritmasi, foraminifer, ohaktosh, genetik turlar.

Bunday tahlilni amalga oshirishda jinslarning granulometrik tarkibi fraksiyalaridan foydalaniladi. Kesimni tavsiflashda og'ir minerallar guruhi ahamiyat kasb etadi. Fraksiyadagi og'ir minerallarni ajratishda zichligi $2,90 \text{ g/sm}^3$ bo'lgan bromoform, zichligi $3,17$ bo'lgan Tule suyuqligi, zichligi $3,33 \text{ g/sm}^3$ bo'lgan yodli metilen va boshqa og'ir suyuqliklardan foydalaniladi.

Bromoform bilan ishlov berishda uning yuzasiga qalqib chiqqan engil fraksiya ham o'rganiladi, birinchi navbatda kvarts va glaukonit miqdori aniqlanadi. Og'ir fraksiyada ilmenit, magnetit, gematit, piroksenlar, amfibollar, sirkon, granat, pirit va boshqalar uchraydi. Nodir minerallardan topaz, andaluzit, disten, monatsit va boshqa minerallarni ham o'rganish zarur.

Aniqlangan minerallar mikroskop yordamida mufassal o'rganiladi. Olingan natijalardan kesimning ayrim intervallarini tavsiflashda foydalaniladi. Kon sharoitida tahlil natijalaridan kesimning yirik intervallarini — ayrim pachka, svita va shu kabilarni tavsiflashda foydalanish mumkin; kesimning kichik qatlari va qatchalarini bu tahlil natijalaridan foydalanib tavsiflashning imkoni yo'q. Rossiyaning Grozniy rayonidagi konda mikromineralogik tahlil dalillaridan foydalanib, surilmaosti qatlarini taqqoslashga bo'lgan harakat ham samara bermagan.

Granulometrik tahlildan va avval qayd qilingan metoddan foydalanib, konning standart kesimini tuzishda ayrim murakkabliklar yuzaga keladi. Shu sababli kon maydonida bir meyorda joylashgan quduqlardan uzluksiz kern olish va ularni o'rganish natijasida olingan daliliy ma'lumotlardan ham foydalanish zarur bo'ladi. Foydalanish quduqlarini burg'ilashda esa uzluksiz kern olishning imkoni bo'lmaydi va u maqsadga muvofiq ham emas. Shlamdan foydalanish ham qiyinchiliklar tug'diradi, masalan, o'lchami 0,1 mm dan kichik fraksiyalar quduqdagi gil eritmada muallaq holatda, uzluksiz harakatda bo'ladi, yirikroq zarralar esa quduq tubidan uning og'zigacha bo'lgan intervalda burg'ilash eritmasi tezligidan sekin harakatlanganligi sababli yer yuzasiga kechikib chiqadi, demak, bunday zarralarni kesimning aniq bir oralig'i chuqurligi bilan bog'lab bo'lmaydi. Mikromineralogik tahlil natijalaridan cho'kindilarning hosil bo'lish sharoitlarini, yotqizilayotgan ashyolar manbaini va shu kabilarni o'rganishda foydalanish mumkin.

Mikrofaunalarni o'rganish. Quduqlar kesimini mikrofaunalar ma'lumotlari bo'yicha o'rganish amaliyotda keng qo'llaniladi. Mikrofaunani jinsdan ajratib olish uchun namuna maydalanib, yuvilib, quritiladi, so'ng lupali binokulyarda tekshiriladi. Barcha ko'zga ko'ringan mikrojonozotlar (foraminiferlar, ostrakodlar va b.) namunadan ajratib olinib, mikrofaunalarni aniqlaydigan jadvallar bilan solishtirib ko'riladi. So'ngra quduq kesimi bo'yicha asosiy mikrofaunalarning taqsimlanishi o'rganilib, ular uchraydigan svita va qatlamlar ajratiladi. Kesimni ayrim svita, pachka va gorizontlarga ajratish mikrofaunalar turining o'ziga xos shakllariga yoki belgilangan shakllariga hamda ularning miqdorining o'zgarishiga qarab amalga oshiriladi.

Qattiq jinslarni (ohaktosh, dolomit va b.) burg'ilashda yassi-parallel shliflar tayyorlanadi. Shliflarga nur tushirib, undagi mikrofauna chig'onoqlari siniqlari va ularning shakllari aniqlanadi.

O'zbekistondagi konlarda mikrofauna (foraminifer)larni o'rganish 1932 yildan boshlangan. Tajribalardan ma'lumki, mikrofaunalar tadqiqoti natijalariga ko'ra quduq kesimida nafaqat svitani, balki kichik intervallar-gorizontlarni ham ajratish mumkin.

Ushbu metoddan samarali foydalanish uchun avvaldan namunaviy kesim tuzilishi va mikrofaunalarni o'rganilayotgan jinslarning kesimda taqsimlanish yo'sini ko'rsatilishi zarur. Ushbu kesim yordamida burg'ilash eritmasidan olingan shlamdagi mikrofaunani o'rganish mumkin. Olingan ma'lumotlar asosida quduqni burg'ilash jarayoni nazorat qilinadi. Burg'ilash eritmasi tarkibidagi mikrofauna miqdori uni quduqqa haydashdan oldin o'rganilishi va aniqlanishi lozim. Mikrofaunalar eritma tayyorlanayotgan gil jinsdan o'tadi. Bunday mikrofaunalarning o'rganilayotgan kesimda taqsimlanishini aniqlash muhim ahamiyatga ega.

Mikrofauna metodi bilan tadqiqotlar olib borish kesimda fauna uchramaganda yanada ahamiyatlidir. Olingan ma'lumotlar geolog-neftchiga quduq kesimini o'rganishda va jinslarning nisbiy yoshini aniqlashda zarur.

Spora-gulchangli tahlil. Metod turli yotqiziqalarda uchraydigan sporalar (gulsiz o'simliklarning va ba'zi bir hujayrali jonivorlarning urchish organi) va gulchang (o'simlikning erkak jinsi hujayralari)ni aniqlash va o'rganish bilan shug'ullanadi.

Sporalar majmuasini hamda gulchangini va ularning foizdagi nisbatini o'rganilayotgan yotqiziqalar hosil bo'lgan zamonda yashagan o'simliklarning taxminiy tarkibini tadqiq qilish orqali aniqlash mumkin. Sporalar va gulchangni o'rganish natijasida turli o'simliklarning gulchanglilikini, spora va gulchangini saqlanganlik darajasini, ularning qanchalik uzoqqa olib borib yotqizilganligini va sh.k.larni tiklash va tasavvur etish mumkin. O'simliklar qoldiqlarini jinslarning qatlanishi bo'yicha o'zgarishi to'g'risidagi statistik tavsifi *spektr* (sporali, gulchangli yoki spora-gulchangli) *tahlil* deb ataladi.

Spora-gulchangli tahlil qatlamlar ichida fauna va flora qoldiqlari uchramaganda ahamiyatga ega. Undan asosan kontinental yotqiziqalarni o'rganishda foydalaniladi. Spora va gulchangi deyarli hamma turdagi kontinental yotqiziqalarda uchraydi. Bu metod yotqiziqalar kesimini genetik turlarga ajratishda va ayniqsa paleogeografik sharoitlarni tiklashda ishlatiladi.

Spora-gulchangli tahlil uchun olinayotgan jins namunalari tashqi aralashmalardan tozalangan bo'lishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abidov A.A., Ergashev Y, Qodirov M.H. Neft va gaz geologiyasi. Ruscha-o'zbekcha izohli lug'at. –T.: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi Davlat ilmiy nashriyoti, 2000.
2. Abidov A.A., Ergashev Y, Qodirov M.H. Neft va gaz sanoati. Ruscha-o'zbekcha izohli lug'at. –T.: Sharq nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi Bosh tahririyati, 2004.
3. Бакиев С.А. Закономерности формирования промышленных йодных вод Узбекистана и перспективы их использования (автореф. диссер. на соиск. уч.степ. д.г.-м.н.). –Т.: 2012.
4. Турдиев, Ш., Комилов, Б., Раббимов, Ж., Бўриев, С., & Азимов, А. (2022). ҚИЗОТА (ЁШЛИК II) МАЙДОНИНИНГ ГИДРОГЕОЛОГИК ТУЗИЛИШИ. *Евразийский журнал академических исследований*, 2(11), 242-245.
5. Турдиев, Ш., Комилов, Б., Раббимов, Ж., & Бўриев, С. (2022). Муродтепа майдонида излов-қидирув ишларини баҳолаш тамойиллари ва иқтисодий самарадорлик кўрсаткичлари. *Евразийский журнал академических исследований*, 2(11), 246-250.
6. Rabbimov, J. S. (2022). QATLAM DAN KELAYOTGAN OQIMNI JADALLASHTIRISH MAQSADIDA QATLAMGA KISLOTALI ERITMA BILAN ISHLOV BERISH (MURODTEPA MAYDONI

- MISOLIDA). *Евразийский журнал академических исследований*, 2(3), 373-378.
7. Комилов, Б. А., Раббимов Ж. Ш. (2022). Кизота (Ёшлик-II) майдонининг тектоник тузилишини органиш. *ЕВРАЗИЙСКИЙ ЖУРНАЛ АКАДЕМИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ Узбекистон*, 4, 15.
8. Rabbimov, J., & Komilov, B. (2022). MURODTERA MAYDONIDA O 'TKAZILGAN SINOV ISHLARINING NATIJALARI. *Евразийский журнал академических исследований*, 2(9), 20-27.
9. Турдиев, Ш., Комилов, Б., Раббимов, Ж., & Азимов, А. (2022). ҚИЗОТА (ЁШЛИК II) МАЙДОНИНИНГ СТРАТИГРАФИЯСИ. *Евразийский журнал академических исследований*, 2(11), 502-504.
10. Sh, T. S., & Rabbimov, J. (2022). SH. Qatlamdan kelayotgan oqimni jadallashtirish maqsadida qatlamga kislotali ishlov berish (Murodtepa maydoni misolida). *EURASIAN JOURNAL OF ACADEMIC RESEARCH Узбекистон*, 3, 12.
11. Turdiyev, S., Komilov, B., Rabbimov, J., Bo'riyev, S., & Azimov, A. (2022). QIZOTA (YOSHLIK II) MAYDONINING GIDROGEOLOGIK TUZILISHI. *Eurasian Journal of Academic Research*, 2(11), 242-245.
12. Komilov, B. A., & Rabbimov, J. S. (2024). PORTLANDSEMENTNING MUSTANKAMLIGI. SEMENTTOSH VA BETONLARNING KIMYOVIY HAMDA FIZIK YEMIRUVCHI OMILLAR TA'SIRIGA CHIDAMLILIGI. *Educational Research in Universal Sciences*, 3(3), 127-130.
13. Раббимов Дж. С. и Темиров Т. Т. (2024). КУДУКЛАРДАН ОЛИНГАН МА'ЛУМОТЛАР БО 'ЙИША ГЕОЛОГИК КИРКИМЛАР ТУЗИШ. *Лучшие интеллектуальные исследования*, 14 (5), 35-38.
14. Раббимов Дж. С. и Темиров Т. Т. (2024). МО 'ТАДИЛ ВА НАМУНАЛИ КЕСИМЛАРНИ ТУЗИШ. *Лучшие интеллектуальные исследования*, 14 (5), 39-42.